

V. M. SMIRNOV

LENINIÄ TAPAAMASSA SUOMESSA

Marraskuussa 1905 myöhään eräänä iltana menimme N. J. Bureninin kanssa Suomen yliopiston dosentin, sittemmin professorin Gunnar Castrénin luo, joka kuului suomalaisiin aktivisteihin. Hänen kotiinsa oli vain muutamia minuutteja aikaisemmin saapunut V. I. Lenin Tukholmasta; hän oli silloin paluumatkalla ulkomailta Venäjälle. Aktivistit olivat vartavasten lähettäneet Castrénin nuorimman veljen Ola Castrénin, joka oli silloin ylioppilas tai kandidaatti, Tukholmaan kaiken varalta Leniille matkakumppaniksi. Muistan, että N. J. Burenin oli pyytänyt aktivisteilta tätä palvelusta. Ensimmäinen keskustelu Vladimir Iljitšin kanssa kesti noin puolisen tuntia. Muistan, että Iljitšin saapumisen edellä olin vähän levoton siitä, että kohtaisin „Mitä on tehtävä?” kirjan tekijän ja puolueemme johtajan. Mutta tunsin heti kuin olisin keskustellut vanhan tuttavani kanssa. Hän puheli kanssamme välittömästi ja toverillisesti, etupäässä matkastaan, mikä meitä sinä hetkenä kiinnosti erikoisesti. Minua jo silloin hämmästytti hänen hyväntahtoinen ja luonnollinen välittömyytensä käyttäytymisessä, iloinen, tarttuva nauru ja Iljitšille luonteenomainen hymy ja myhäily.

Seuraava päivä oli sunnuntai. Vladimir Iljitš söi meillä päivällisen. Seuraava pikkuseikka todistaa, miten epätodellinen kuva minulla oli ollut ennen tätä tapaamista Vladimir Iljitšistä, miten olin kuvitellut hänet joksikin „vallankumouskenraaliksi”. Muutamaa päivää ennen hänen saapumistaan pyysin äitiäni hankkimaan päivällispöytään viiniä, jota meillä ei tavallisesti käytetty. Kerroin äidilleni, että Sveitsissä ja ulkomailta oli yleensä totuttu juomaan aterialla viiniä tai olutta. Päivällispöytäkin oli sillä kertaa katettu vierashuoneeseen, mikä meillä tehtiin vain erittäin juhlassa tilaisuuksissa. Sittemmin Vladimir Iljitš, toisinaan Nadežda Konstantinovnan kanssa, kävi meillä monta kertaa

sattumoisin ja aterioi kanssamme tavallisesti kuin vanha tuttava ainakin.

Minun kyselyihini ensimmäisen vierailun aikana siitä, ketä suomalaisia hän oli kohdannut matkallaan Tukholman kautta, Vladimir Iljitš kertoi käyneensä tai, en nyt tarkkaan muista, ehkä asuneensakin suomalaisen pankinjohtajan kreivi Mannerheimin luona, jonka Bobrikov oli vuonna 1903 karkottanut Suomesta muiden suomalaisten „vaarallisten” isänmaanystävien joukossa. Minua kiinnosti, minkä vaikutelman tuo Mannerheim oli tehnyt Leniniin. Vladimir Iljitš vastasi:

— Hän on samanlainen kadetti kuin meikäläisetkin kadetit.

Tämä yksityiskohta on mielenkiintoinen siksi, että mainittu Mannerheim (kuoli 1915) oli sen „valkoisen kenraalin” veli, joka 1918 toimi Suomen proletariaatin pääteloittajana. Noina vuosina tuo kenraali palveli „uskossa ja totuudessa” Nikolai II Pietarissa, ja samaan aikaan hänen veljensä, pankin johtaja, ja tämän vaimo, laulajatar, auttoivat hartaasti „venäläisiä vapaustaistelijaita”. Muistaakseni Vladimir Iljitšin samalla käynnillä meillä oli puhe äskeisestä „sankarista”, pappi Gaponista. Vladimir Iljitš nimitti pappia tapansa mukaan sattuvasti „puoskariksi”.

Vladimir Iljitš oli ensi käynnillään hyvin vähän aikaa Helsingissä. Sieltä hän matkusti Pietariin, ja ellen erehdy, niin hänellä oli aikomus pysähtyä tilapäisesti Kuokkalaan. Kuten tunnettua suurimman osan niistä lähes kahdesta vuodesta, jotka Lenin sillä kertaa oli Venäjällä, hän asui nimenomaan niillä seuduilla. Siihen aikaan hän kävi usein myös Helsingissä ja asuikin toisinaan nähtävästi Helsingin lähetyvillä. Missä nimenomaan, sitä en nyt muista. Joka tapauksessa Vladimir Iljitš kävi usein näinä kahdena vuotena meillä ja yöpyikin monesti luonani. Eräs hänen salanimensä siihen aikaan oli „Vanhus” (itseasiassa hän oli 35-vuotias). Mutta äitini käsitti, miten tärkeää oli säilyttää toveri Lenin „tuntemattomana”, ja nimitti häntä kotioloissa „venäläiseksi professoriksi”. Hän ei tietenkään tiennyt Maksim Kovaljovskin lausuntoa Leninistä: „Miten mainio professori tulisikaan Leninistä!”. Tämä salanimi oli hyvin sopiva silloin, kun äitini oli pakko vastata uteliaille suomalaisille tuttavillemme, jotka saattoivat näkemään Leninin meillä. Muistan, että työstä palatesani vanha kotiapulaisemme, suomalainen Miina monta kertaa sanoi:

— Teitä kysyi venäläinen professori.

Tuo „titteli” ei todellakaan ollut liian „loistava” Vladimir Iljitšille!

Lenin teki työtä herkeämättä, hän työskenteli myös lyhyiden käyntiensä aikana Helsingissä. Kerran esimerkiksi Vladimir Iljitš vietti luonani muutaman päivän ja kirjoitti tai ainakin lopetti kirjoituspöytäni ääressä kirjasen, joka oli suunnattu

kadetteja vastaan¹. Mainitsen erään huvittavan tapauksen, joka liittyy Leninin kirjalliseen työhön. Hänen käsikirjoituksensa toimitin tavallisesti puhtaaksikirjoitettavaksi Suomen „Keisarillisen” senaatin konekirjoittajille. Siellä kääntäjäin venäjänkielisellä osastolla „lainkuuliaat” konekirjoittajat tekivät vapaa-aikoina mielellään työtä hänelle. He eivät tietenkään tienneet silloin, kuinka „vaarallinen” bolševikki oli heidän satunnainen työnantajansa, joka maksoi hyvin. Tämän yhteydessä sopii mainita, että Vladimir Iljitš tarvitsi työssään laajaa tilasto- ja muuta aineistoa. Hän tutki silloin agraarikysymystä. Onneksi yliopiston venäläinen kirjasto, jossa olin silloin kirjastonhoitajan apulaisena, tyydytti jossain määrin häntä. Mutta tuo kirjasto oli hyvin usein Venäjän salaisen poliisin valvonnan alla. Siksi otin omiin nimiini hänen luettelonsa mukaan kirjoja, tavallisesti muutamia kymmeniä, ja hän sai ne sitten minulta kotona. Mutta kerran toukokuun ensimmäisen päivän aattona 1906 — muistan sen kuin tämän päivän — Vladimir Iljitš tuli itse luokseni kirjastoon.

Kaikissa pikku seikoissa ilmeni Vladimir Iljitšin erinomainen huomaavaisuus ja huolenpito tovereita kohtaan. „Agraarikysymys” ei ehtinyt ilmestyä ennen Leninin matkustamista ulkomaille. Hän lupasi lahjoittaa minulle kirjansa, ja todellakin vuonna 1908 sain tuon kirjan postitse Pietarin kustantamosta².

Toistan, että Vladimir Iljitš teki työtä lakkaamatta. Hänen ajatuksensa ei levännyt nukkuessakaan. Tämän yhteydessä on kuvaavaa seuraava pikku tapaus. Meillä ollessaan Vladimir Iljitš nukkui toisinaan työhuoneessani. Kerran heräsin yöllä, kun joku puhui kovalla äänellä. Kuulin puhuttavan: „Menševikit, kadetit, bolševikit”. Vladimir Iljitš puhui unissaan. Piakkoin olivat II Valtakunnanduuman vaalit, ja hän oli kokonaan vaalityökampanjan vallassa.

Lenin tunsu alituista tarvetta seurata maailmantapahtumia ja lukea uusimpia sanomalehtiä, ja hän voitti sellaisenkin luonnollisen vastuksen kuin Suomen paikallisten kielten taitamattomuuden. Kerran illalla istuimme äitini kanssa hänen huoneessaan, kun toveri Lenin tuli sinne ruotsalainen „Hufvudstadsbladet” lehti kädessään.

— Mielenkiintoinen lehti! — huudahti hän, ja hänen lausumanaan se tuntui tahtomattakin ironialta tuota helsinkiläistä paatuneen taantumuksellista sanomalehteä kohtaan.

Istuuduttuaan pöydän ääreen Lenin alkoi ääneen lukea ruotsia ja kääntää ulkomaan uutisia. Minä tulkitsin toisinaan hänelle

¹ Kirjanen „Kadettien voitto ja työväenpuolueen tehtävät” on kirjoitettu maaliskuun 24—28 pnä 1906 (ks. *V. I. Lenin*, Teokset, 10. osa, ss. 175—250).— *Toim.*

² Tässä tekijä tarkoittaa nähtävästi V. I. Leninin kirjaa „Agraarikysymys”, I osa, joka julkaistiin Pietarissa vuonna 1908.— *Toim.*

jonkin sanan. Ihmettelimme kovasti, että hän selviytyi niin mainiosti ruotsinkielisestä tekstistä.

Joka askeleella, kaikissa pikku seikoissa tuli ilmi hänen vaatimattomuutensa — johtajan vaatimattomuus. Erittäin herkkä ja huolehtiva suhde toisiin, pyrkimys olla häiritsemättä heitä arkitöissä — tämä erikoispiirre oli aina ominaista Vladimir Iljitšille. Esitän esimerkiksi sellaisenaan pikkuseikalta näyttävän tapauksen: kun hän nukkui huoneessani eikä „vierashuoneessa”, pyysin häntä aina nukkumaan sängyssä ja luovuttamaan sohvan minulle. Mutta hän ei millään suostunut siihen tyytyen sohvaan, joka oli epämukavampi kuin sänky. Koko meidän väkemme — äitini, minä sekä vanha palvelijattaremmeni — ehti kiintyä kovasti Vladimir Iljitšiin. Niinä vuosina meillä kaikui monta kertaa Leninin iloinen ja äänekäs nauru.

Vladimir Iljitš järjesti toisinaan luonani asiatapaamisia. Niinpä helmikuussa 1906 hän tapasi työhuoneessani Gorkin. Silloin Gorkin kintereillä kulki ja matkusteli salapoliiiseja. Leninin ja Gorkin poistumisen jälkeen vastapäisellä katukäytävällä käveli vielä kauan kyttä. Oli selvä, että he olivat tulleet Gorkin perässä, mutta päästivät käsistään itsevaltiudelle ja porvaristolle paljon vaarallisemman henkilön — Leninin.

Mikäli muistan, niin järjestin luonani Suomen sosialidemokraattisen puolueen silloiselle sihteerille toveri Sirolalle Vladimir Iljitšin ensimmäisen tapaamisen.

Muistan vielä selvästi, miten raskaan mielialan synnytti minussa se, kun Vladimir Iljitš vuoden 1907 lopulla ilmoitti, että hänen oli siirrettävä „Proletarin” painattaminen Suomesta, tarkemmin sanoen Viipurista ulkomaille, ja että hänen oli taaskin lähettävä maanpakoon Venäjältä. Vladimir Iljitšin tulevan matkan johdosta soitin puhelimitse sovitulla salakielellä toveri Borgille Turkuun. Ja joulukuussa 1907 hän järjesti Vladimir Iljitšille konspiratiivisen matkan Ruotsiin. Valitettavasti en nyt muista yksityiskohtia, joita Borg myöhemmin kertoi minulle. Tiedän vain sen, että matkaan liittyi monia vaikeuksia, koska Vladimir Iljitšiä pidettiin silmällä. Lenin ei matkustanut junalla Turkuun asti, vaan poistui junasta aikaisemmin ja jatkoi matkaansa Turkuun tai kauemmaksikin, sen lähiseudulle, Borgin lähettämällä ajoneuvoilla ja sitten jossain saaristossa nousi Tukholmaan menevään laivaan. Siten alkoi Leninin maanpakolaiselämä toisen kerran.

Toisinaan, kuten jo edellä mainitsin, kävi meillä Vladimir Iljitšin kanssa myös Nadežda Konstantinovna. Muistan miten hän Sveitsistä palattuana kertoi meille, kuinka lokakuussa 1905 maanpakolaiset olivat halunneet kiihkeästi päästä Venäjälle. Eräät heistä itkivätkin, kun ei ollut varoja matkustaa heti. Pitkähkön ajan kuluttua Vladimir Iljitšin lähdön jälkeen ulkomaille

tuli luokseni Helsinkiin odottamatta eräs hänen sisaristaan (valittavasti en muista hänen nimeään). Hän oli matkalla ulkomaille. Illalla saatoin hänet junaan ja autoin häntä ruotsin kielessä¹.

Lopuksi pari sanaa myöhemmistä kohtaauksistani Vladimir Iljitšin kanssa.

Neuvosto-Venäjällä tapasin Leniniä kolme kertaa. Joka kerta minua hämmästytti se sama välittömyys, sama ystävällinen ja huomaavainen suhtautuminen, johon olin ehtinyt tottua jo ensi tapaamisellamme. Ensi käyntini aikana Smolnyissa, marraskuussa 1917, Vladimir Iljitš mainitsi, että hän oli vähän aikaisemmin asunut Helsingissä ja aikonut käydä luonani, Liisankatu 19 (hän muisti vielä kymmenen vuoden kuluttua tarkasti osoitteeni), mutta hänelle oli sanottu minun olleen matkalla. Huomautettuani, että hän asui silloin Helsingissä „inkognito”, hän toisti tuon sanan ja alkoi nauraa iloisesti — juuri niin kuin oli nauranut meillä Helsingissä...

Ennen Tukholmaan lähtöäni komennusmatkalle vuonna 1918 pääsin Vladimir Iljitšin puheille Kremliin. Häntä kiinnosti minun tuleva toimintani lehdistötoimistossa Ruotsissa, ja muistettuaan minun osaavan ruotsia hän hyväksyi aikomukseni matkustaa Tukholmaan.

Kysymykseeni sen hetken tilanteesta Neuvosto-Venäjällä — siihen aikaan kulki huhuja tšekkoslovakialaisten huomattavista voitoista — Vladimir Iljitš kertoi minulle vielä julkaisemattomia tietoja saavutuksistamme Siperiassa taistelussa vastavallankumouksellisia vastaan. Vladimir Iljitšin luonteenomainen vaatimattomuus ilmeni muun muassa siinä, kun tuli puhe kirjoista, joiden kääntäminen ruotsin kielelle olisi ensi vuorossa tarpeellista. Kuitenkin ensimmäisenä käännöstyönäni ruotsin kielelle Tukholmassa oli Vladimir Iljitšin vähän aikaisemmin kirjoittama „Kirjeitä Amerikan työläisille”², joka julkaistiin ruotsin kielellä kirjaseinä.

Yllämainittu keskustelu tapahtui pari päivää ennen kuin Kaplan teki murhayrityksen Vladimir Iljitšiä vastaan.

Viimeisen kerran näin Vladimir Iljitšin lokakuussa 1921. Olin kovin liikuttunut, kun hän itse ennen tätä tapaamista tuli puhelimeen ja keskusteli ystävällisesti kanssani. Kuten aina hän ilmaisi tapaamisemme aikana syvää mielenkiintoa työväenliikkeeseen kokonaisuudessaan ja Ruotsin muun muassa. Ruotsin

¹ Tuo sisko olin minä, A. I. Jelizarova-Uljanova. Professori Smirnov todellakin piti hyvää huolta minusta vieraassa kaupungissa, jonka kieltä en taitanut. Mutta hän erehtyy: matkustin Helsingin kautta syksyllä 1907, ennen Vladimir Iljitšin lähtöä ulkomaille. Hän lähti pian minun palattuani. (A. I. Jelizarova-Uljanovan huomautus.— *Toim.*)

² Ks. V. I. Lenin, Teokset, 28. osa, ss. 44—57.— *Toim.*

työväenliikkeen asioista hän oli hyvin selvillä. On mielenkiintoista, että jo silloin hän suhtautui skeptillisesti sen aikaisten Ruotsin kommunistisen puolueen johtajien todelliseen luonteeseen. Höglundin erottaminen Kominternista elokuussa 1924 osoitti myöhemmin havainnollisesti, miten perusteellista oli Iljitšin skeptillisyyttä. Pyyntöni antaa minulle haastattelu Venäjän tietotoimiston edustajana Ruotsissa hän vastasi leikkilisesti, että täyttää sen, kun saavun seuraavan kerran Moskovaan. Lenin nauroi iloisesti niiden perättömien uutisten johdosta, joita Skandinavian maiden samoin kuin yleensä ulkomaisten lehdistössä julkaistiin tilanteesta Neuvostomaan pääkaupungissa.

— Jos haluatte,— sanoi hän,— niin voitte kirjoittaa Tukholmaan, että me yhdessä nauroimme niille jutuille.

On kuvaavaa, ettei Vladimir Iljitš tässäkin tapauksessa sanonut „minä nauroin”, vaan „me nauroimme”. Hyvästellessään kanssani hän lausui toivomuksen, että me vielä jolloinkin tapaisimme toisemme hänen työhuoneessaan. Vaikka nämä sanat eivät herättäneetkään minussa levottomuutta Vladimir Iljitšin terveyden suhteen, niin siitä huolimatta tunsin hetkisen selittämätöntä surumielisyyttä.

Niinä kolmena kertana, jolloin minulla oli onni keskustella ensimmäisen Neuvostotasavallan nerokkaan johtajan kanssa, havaitsin selvästi, että hän oli aina sama Iljitš kuin silloinkin, kun hänen oli pakko väliaikaisesti oleskella luonani Helsingissä. Poliitikassa hän oli kaiken halpamaisen demagogian vastustaja, henkilökohtaisessa elämässään hän oli luhin ja ytimiin saakka sanan parhaimmassa merkityksessä todellinen demokraatti, jolla ei ollut olemassa „ylhäisiä” ja „alhaisia” ja jonka ei tarvinnut laskeutua „korkeuksista” kohdatessaan rivityöntekijöitä. Tästä kertovat kaunopuheisesti Vladimir Iljitšin suhteet tovereihin, joilla on ollut onni tuntea hänet henkilökohtaisesti.

